

Dem der blev: Kulturelle effekter af den skandinaviske udvandring til Amerika

Amerikansk selvforståelse bygger på historien om deres eventyrlystne forfædre, der forlod de europæiske lande i den Gamle Verden for at søge lykken i det forjættede land. Disse migranter var gjort af et særligt stof og kom med en tro på individet som sin egen lykkes smed, som blev forstærket af de hårde vilkår i den amerikanske vildmark. Men hvis de mennesker, der i sin tid drog af sted på den strabadserende tur over Atlanterhavet, var af en særlig individualistisk personlighedstype, så må deres afrejse ikke kun have påvirket amerikansk kultur og historie. Ville vi ikke også forvente at se en påvirkning af europæiske samfundsforhold, bare med omvendt fortegn? Dette undersøger jeg i min ph.d.-afhandling, hvor jeg har fokus på udvandringen fra Skandinavien i årene 1850 til 1920, som var forholdsmæssig kraftig og udgjorde omtrent en fjerdedel af den samlede befolkning.

Min forskning dokumenterer, at de udvandrede fra Danmark, Norge og Sverige på dette tidspunkt var mere individualistiske end deres landsmænd. Jeg forstår individualisme som en præference for at skille sig ud fra mængden i stedet for at indordne sig og passe ind i fællesskabet. Helt konkret viser jeg, at de havde mere unikke fornavne end dem, der blev tilbage. Unikke fornavne er et anerkendt mål for, i hvor høj grad forældrene til den navngivne ønsker at de skal passe ind eller skille sig ud – altså hvor individualistisk eller konformt de skal opføre sig. Endvidere finder jeg, at den massive folkevandring af især individualistiske folk ændrede de skandinaviske landes befolkningssammensætning på en måde, som har sat markante kulturelle aftryk både dengang og nu. Udvandringen tappede så at sige Skandinavien for individualister, som, hvis de var blevet, havde gjort vores kultur mere individualistisk, end den er i dag.

Mine resultater beskriver en potentielt meget betydningsfuld udvikling i skandinavisk historie. I årene omkring den store udvandring fra 1850 til 1920 blev byggestenene til vores moderne samfund lagt. Demokratiet blev indført, industrialiseringen tog fart, og man begyndte at gøre op med socialt ulige og rigide samfundsstrukturer. Det er ikke utænkeligt, at de ændrede kulturelle understrømme i de skandinaviske samfund har påvirket disse forhold. Derfor kan det undre, at denne "bliver-mentalitet" ikke er en del af vores selvforståelse, ligesom det omvendte er tilfældet i Amerika.

Omtrent en fjerdedel af de skandinaviske befolkninger udvandrede til Nordamerika i perioden fra midten af 1800-tallet og til omkring 1920. I Danmark forlod omkring 10 procent landet, mens i omegnen af 35 procent af den norske befolkning søgte over Atlanten. Kun lande som Italien og Irland mistede lige så store andele af deres befolkning. Udvandrerne rejste med dampskibe fra havne i København, Oslo, Göteborg og ikke mindst Hamborg, hvor godt to tredjedele af de danske indvandrere udskibede fra. I forskningen har man traditionelt forklaret den store udvandring med den økonomiske velstand i Amerika, som stod i skarp kontrast til Skandinavien, der på dette tidspunkt var præget af økonomisk ulighed, fattigdom og fejlslagne høster. Historikere taler dog også om, at udvandrerne var motiveret af den sociale og økonomiske frihed, der var at finde i Amerika. Dette kan de læse ud fra breve, som udvandrerne sendte hjem til familie og venner. I Amerika var du fri til at forme dit liv, som du ønskede, uden at være underlagt socialt rigide normer.

Det er klart, at ikke alle skandinaver ville have været tiltrukket af de frie forhold i Amerika. På samme vis, vil ikke alle skandinaver have haft samme lethed ved at forlade hjemvendte rammer for at begive sig ud i det ukendte. I 2006 fremsatte psykologen Shinobu Kitayama og hans kolleger en hypotese om, at de generelt er folk af individualistiske kulturelle træk, som beslutter sig for at migrere fra et sted til et andet. På den ene side kan individualister bedre undvære hjemlandets sociale netværk, og på den anden side finder de en tilfredsstillelse i at gøre noget utraditionelt, som dét at rejse væk kan opfattes som. Med baggrund i denne tese og historikernes observationer, vil man forvente, at de skandinaviske udvandrelande blev mere kollektivistiske over tid, fordi udvandrerne tog deres individualistiske værdier med sig ud af landene.

For empirisk at undersøge om udvandring skaber kulturel forandring i udvandrerlande, samler jeg data på alle personer i de Skandinaviske befolkninger og de, der udvandrede. Data får jeg fra folketællinger fra perioden og passagerlister. De Skandinaviske folketællinger er blandt de mest komplette og omfattende i verden. Fra dem har jeg information på hele den danske, svenske og norske befolkning i forskellige år fra 1845 og frem. Denne information inkluderer bolig- og familieforhold, økonomisk og social klasse, og deres navn. For at kunne finde ud af, hvem af disse mennesker der endte med at udvandre eller blive tilbage, har jeg samlet historiske passagerlister fra perioden. I 1868 og 1869 blev det et lovkrav, at firmaer, der sejlede udvandrere over Atlanten, skulle indberette personlig data på alle dem, som var ombord på skibene. Med disse datakilder kan jeg spore folk fra deres hjemstavn og barndomshjem til skibene. Sådan et dataset er ikke

blevet konstrueret så deltaljeret før, og det er kun muligt, fordi de historiske myndigheder var så omhyggelige med at holde styr på, hvem der var i landet, og hvem der forlod.

For at kunne måle individualistiske værdier, kigger jeg på fornavnet. Normalt prøver vi at lede folk til at afsløre deres kulturelle værdier gennem spørgeskemaundersøgelse eller eksperimenter. Men dette kan man ikke rejse tilbage i historien for at gøre. Derfor benytter jeg mig af den personlige information, der ligger i et navnevalg. Det er bredt anerkendt, at navne afspejler vores smag og værdier – bevist og ubevist. Især symboliserer graden af 'almindelighed' balancen mellem individets og fællesskabets betydning. Folk der har skullet navngive et barn kender alle til overvejelserne om, at man gerne vil give dem et navn som ikke er for normalt, men heller ikke helt mærkeligt. Hvor vi hver især lægger på denne skala siger meget om, i hvor høj grad vi ønsker at signalere individualitet over fællesskabsfølelse. Forskning i psykologi finder også igennem undersøgelser, at de forældre, der giver deres barn et mindre almindeligt navn, motiverer deres navnevalg med, at de foretrækker at deres børn skiller sig ud fremfor at passe ind. I validerings-tjek med nutidig data finder jeg også, at forskelle i navngivning stemmer overens med mere velkendte mål for individualisme på tværs og inden for lande.

Det er vigtigt her at notere, at et unikt navn reflekterer ens forældres individualistiske kulturelle træk. Man kan sagtens afvige fra sine forældres kulturelle indstilling, når man vokser op, men der vil altid være en påvirkning. Det præ-determinerede aspekt af navnevalg er nyttigt, når jeg skal se på, hvad ens navn betyder beslutningen om at udvandre. Hvis man for eksempel havde spurgt disse udvandrere om deres kulturelle værdier efter eller lige før deres udvandring, så vil deres værdier højst sandsynligt være blevet påvirket af beslutningen om at udvandre eller udvandre-oplevelsen. Med sådanne indikatorer ville man ikke kunne vide, om værdierne forårsager udvandring eller omvendt.

Mine data, at skandinaverne var en del mere konforme, end de er i dag. I 1845 hed over 15% af alle danske pigebørn og 10% af alle danske drengebørn for eksempel Ane og Jens. Disse navne ligge også i top i andre år, hvilket viser, at der var meget lidt udskiftning i populære navne. De udvandrede fornavne er derimod anderledes. Kort fortalt finder jeg, at de havde mere unikke navne. Selvfølgelig var der udvandrere, der hed Ane og Jens, men de populære navne var langt mindre udbredt, og unikke navne langt mere udbredt, blandt udvandrerne. Dette resultat er ikke forklaret af, at udvandrerne kom fra områder og byer med anderledes navnetraditioner, eller at de er født i nogle år, hvor der var gået mode i visse navne. Det er heller ikke forklaret af religiøsitet, socialklasse, økonomisk

velstand, tidligere migration, køn eller søskendeantal. Derudover er det heller ikke forklaret af, hvor unikt ens efternavn er, hvilket ville reflektere en anderledeshed på andre parametre, som ikke har noget med individualisme at gøre. Dette betyder, at skandinaver der voksede op i barndomshjem med individualistiske værdier var mere tilbøjelige til at udvandre senere i livet.

Yderligere analyser viser, at tabet af udvandrede individualister består over tid. Dette hænger sammen med at vi har tendens til at arve vores kulturelle værdier fra forældre osv. Vi er naturligvis ikke perfekte kopier af vores forældre, så effekten aftager over tid. Men omtrent 40% af den initiale effekt af den individualistiske udvandring er stadig at finde i dag. Det betyder altså, at vi i dag ville have været mere individualistiske og mindre konforme, hvis 25% af vores befolkninger ikke havde udvandret for 100 år siden. Det er vigtigt at nævne, at den skandinaviske individualisme stiger over tid, ligesom man regner med, at har været tilfældet i resten af verden. Skandinavien er også i dag blandt de mere individualistiske lande i verden. Udvandringen har dog bremset den øgede individualisering og gjort, at vi ikke har så stærke individualistiske værdier som for eksempel i Amerika.

Et andet interessant resultat, som jeg finder, er, at vi ville have været kulturelt mere ens, hvis ikke udvandringen havde fundet sted. Dette er fordi, at områder i Skandinavien som var mest individualistiske før udvandringen, oplevede det største tab af folk og individualister, hvorved de nærmede sig det kulturelle niveau for andre områder.

Min forskning bidrager med viden på flere måder. For det første gør jeg opmærksom på, at udvandring kan have kulturelle konsekvenser for de områder der efterlades. I en tid, hvor international migration stiger og heftigt debatteres, er det nødvendigt at gøre sig klar over alle konsekvenser og årsager af denne migration. Dette er især vigtigt, når vi fx i Danmark gerne vil modtage en bestemt type migrant, som vi mener vil passe ind i og bidrage til vores samfund. Så bør man overveje, hvilke konsekvenser deres afrejse vil have for de lande, som i dag ofte er fattigere end os selv – og som vi i øvrigt giver bistand til. For det andet bidrager jeg med viden om, hvornår kulturelle værdier består, og hvornår de ændrer sig. Disse resultater er relevante for flere discipliner inden for det samfundsvidenskabelige forskningsområde. Hvor man før i tiden har været begrænset i denne forskning af manglen på empirisk data, kan indikatorer bygget på fornavne åbne op for forskning i nye retninger og over længere tidsperioder.